

Gazi Yiğitbaşı (1898-1961)

Bolvadin'de 1898'de (1314) Emrullah Mahallesi'nde İshakoğulları veya Palabıyıkçoğulları'ndan Ahmet Efendi ile Nazik Hanım'ın oğulları olarak doğmuştur. Bolvadin Rüşdiyesi'ni 1913 yılında birincilikle bitirmiştir. Okul hayatının ardından ticaretle uğraşmaya başlamış Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte 1916 tarihinde orduya katılmıştır. 1916 tarihinde Bolvadin Asker Alma Şubesi'nde ve Eskişehir'de görev yapmıştır. 1917'de Küçük Zabit Okulu'nda eğitim görmüş mezuniyetinin ardından onbaşı rütbesiyle Yeşilköy'e atanmış çavuşluk rütbesine, 1918 tarihinde Başçavuşluğa terfi etmiş Mondros Mütarekesi'nin ardından 1919 tarihinde terhis olmuştur. Mütarekenin ardından İtilaf Devletleri'nin işgal hareketlerini sürdürmeleri üzerine 1920'de Milli Mücadele'ye iştirak ederek yeniden kurulmakta olan milli orduya katılmıştır. Bu dönemdeki ilk görevi Afyonkarahisar'da komutanlığını Binbaşı Ömer Lütfi Bey'in yaptığı 23. Tümen, 69. Alay 3.

Tabura katılmıştır. Gazi Yiğitbaşı 24. Tümen 143. Alay 1. Tabur'da emir subaylığı ve takım komutanlığı görevini sürdürürken İzmit, Adapazarı, Geyve yöresindeki askeri hareketlerde bulunmuştur. Akabinde Birinci İnönü, İkinci İnönü ve Sakarya Meydan Muharebesi'nde görev almıştır. Yiğitbaşı, 61. Tümen hücum taburunda emir subayı olarak Kazuçuran Muharebesi'ne katılmıştır. Daha sonra takip hareketiyle birlikte Başkomutan Meydan Muharebesi'ne iştirak etmiştir. İstiklal Savaşı'ndaki hizmetlerine binaen para ödülü, harp ve istiklal madalyaları ile ödüllendirilmiştir.

Gazi Yiğitbaşı askerlik görevini tamamlamasının ardından Bolvadin Asliye Hukuk Mahkemesi'nde üç yıl hukuk ve ahkâm-ı şahsiye zabıt katipliği görevini yürütmüştür. Daha sonra 1926 yılında tekrar askerlik görevine çağrılmış 16. Tümen 195. Alay'da takım komutanı olarak Ege Manevraları'na katılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nda ilan edilen seferberlik emri gereğince silah altına alınmıştır. Yedek üsteğmenlik rütbesinde Çatalca'da 64. Tümen 195. Alay 2. Tabur emir subayı ve takım komutanı olarak görev yapmıştır.

Gazi Yiğitbaşı, Türk Ocağı'nın Bolvadin kurucuları arasında yer almıştır. 1938-1942 yılları arasında Bolvadin belediye encümen üyeliği ve bir süre başkan vekilliği yapmıştır. Bu dönemde ticaretle uğraşmış aynı zamanda CHP Bolvadin İlçe İdare Kurulu'nda yer almıştır. 1946'da kurulan Demokrat Parti'nin İlçe İdare Kurulu'nda görev yapmıştır. 1946-1950 yılları arasında İlçe İdare Kurulu Başkanlığı yapmıştır.

1950, 1954, 1957 seçimlerinde Demokrat Parti Afyonkarahisar Milletvekili olmuştur. Milletvekilliği döneminde halkın sorunlarıyla yakından ilgilenmiştir. Gazi Yiğitbaşı Toprak Mahsulleri Ofisi Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve 28. Maddesi'nin kaldırılmasını, 5621 sayılı kanunda değişiklik yapılmasını teklif etmişti. Yiğitbaşı, buna gerekçe olarak Yiğitbaşı buna gerekçe olarak halkın ürettiği elinde bulunan 1-2 kg olan afyonlarını bucak ve ilçe merkezlerine kadar getirip günlerce ofis veya Ziraat Bankası şubeleri önünde beklemelerini göstermiştir. Böylece daha ürünün parasını almadan borçlandıklarını ifade etmiştir. Yürürlükteki kanunun köylüyü zor durumda bıraktığını ileri süren Yiğitbaşı, köylünün teker teker az miktarda üretmiş olduğu afyonu şehre getirmek zahmetine katlanmaması amacı ile köy muhtarlarından, noterden, sulh hakimlerinden belge almak zorunda kaldığını, belge almak için pek çok resmi işlem yaptırmak zorunda olduğunu bürokratik işlemlerden dolayı zorlanıp yıprandığını dile getirmiştir.

Yiğitbaşı, üreticilerin %90'ının fakir olduğundan kışın ve bahara doğru yiyecek ve içecekleri tükendiğinden ilk yetişmekte olan afyon mahsulü için tanıdık tüccarlardan avans aldıklarını ancak yürürlükte olan kanuna göre alım satım yasaklandığından dolayı Toprak Mahsulleri tarafından avans verilmediğinden sorunlarının arttığından bahsetmiştir. Aynı zamanda afyon alım satımında aracılık eden küçük esnafın da zor durumda kaldığını çok az bir komisyonla Toprak Mahsullerine ürün satan bu sınıfın ticaret hakkının elinden alınmasının yanlış olduğunu ileri sürmüştür.

Yiğitbaşı, kanunun çıkarılış amaçlarından birisinin kaçakçılığın önlenmesi olmasına karşın detaylı bir inceleme sonucunda bunun böyle olmadığını gördüğünü ifade etmiştir. Konuyla ilgili olarak üretimi yapılacak afyonun her tarlada tespitine imkan olmadığını, kaçakçının bir iki lira fark verdiği takdirde her istediğinde afyon tedarik ettiğini, hükümetin kaçakçılıkla daha etkin mücadele etmesi açısından gümrüklerde ve sınırlarda tedbir almasını, afyon ekim bölgesi olmayan doğu ve batı sınırlarında afyon sevkinin yasaklamasının doğru olacağını belirtmiştir. Yiğitbaşı, söz konusu kanunun üreticiyi eksperin insafına terk etmiş olduğunu, eksperin takdir görmek için veya şahsi nedenlerden dolayı üreticinin ürün kalitesinin belirlenmesinde sağlıklı karar veremeyebileceğine dikkat çekmiştir. Yapılacak düzenlemelerle üreticinin fiyatı yetersiz bulması halinde diğer tüccarlara giderek ürününü değerinde satabilme ihtimalinin artacağından söz etmiş, böylece tekelcilik, kırtasiyecilik gibi uygulamalara maruz kalmayacağını ifade etmiştir.

Yiğitbaşının gerekçeleri doğrultusunda kanun üzerinde değişiklikler yapılmış afyon üreticisinin sorunlarının çözümüne yönelik önemli adımlar atılmıştır. Söz konusu değişiklik teklifleri meclis tarafından tartışılıp görüşüldükten sonra 13 Nisan 1951 tarihli teklifle oylanıp yasalaşmıştır.

Gazi Yiğitbaşı Parlamentoda olduğu dönemde Türk dili konusunda da görüşlerini meclis kürsüsünden ifade etmiştir. Yiğitbaşı Türk Dili'nin sadeleştirilmesi, yabancı kökenli kelimelerden arındırılması hususlarında düşüncelerini açıklamıştır. Yiğitbaşı Atatürk'ün Türk dilinin ıslahınının, Güneş Dil Teorisi çerçevesinde ele alınmasını istediğini asıl gayenin eski dönemlerde Türk dilinin içine giren anlaşılması güç Arapça ve Farsça kelimelerin kaldırılarak Türkçe kelimelerin kullanılması olduğunu, böylece tam anlamıyla milli ve saf bir Türk dilinin hedeflendiğini ileri sürmüştür. Türk dilinin sadeleştirilmesindeki amaç bu olduğu halde kurulan Türk Dil Kurumu'nun gayesinden uzaklaşarak

ehliyetsiz kişilerin kendi keyifleri doğrultusunda bu ulvi amaçtan uzaklaşıldığını milletle alay edercesine dilde sadeleştirme çabalarında aşırılığa gidilerek anlaşılmaz, içinden çıkılmaz bir hale sokulduğunu ifade etmiştir. Yiğitbaşı tüm bunlar yetmezmiş gibi milletin hiçbir şeyden anlamaz, budala, ahmak yerine konulduğunu bir takım yabancı kelimelerin Türkçe diyerek dile yerleştirildiğini, uydurma kelimeler icat edilerek bunların da Türkçe olduğunun iddia edildiğini dile getirmiştir. Yiğitbaşı, kelime hazinesi bozulan dilin okullara sokulduğunu, kanunların bu dille yazıldığını dile adeta suikast yapıldığını dilin keşmekeş bir yapıya büründürüldüğünü belirtmiştir. Dilin bozulmasına kanıt olarak, meteoroloji, personel, enstitü, şef, gar, pasif, aktif, çarpay, böley, dikey, fizik vb. kelimelerin Türkçe olmadığını iddia etmiştir. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri de konunun ihtisas sahibi bilim adamları tarafından değerlendirilerek dilin genel akışı çerçevesinde üniversiteler tarafından çözüm yolunun bulunacağına inancının tam olduğunu dile getirmiştir. Gazi Yiğitbaşı, iki üç dilden alınıp terkip edilmiş deyimlere de dikkat çekerek gar şefliği, genel müdür, daire şefi vb kelimelerin hatalı terkip edilmelerine dikkat çekmiştir. Konuyla ilgili son değerlendirmesinde “dilde bir hamleyle batıya dönerek terakki edeceğiz” diyerek yabancı lisan arandığını, bir gayretle doğuya yönelinerek eski Türkçe arandığını bir anlamda Türkçenin Arap çorbasına benzetildiğini, genç, orta ve yaşlı nesillerin birbirleriyle anlaşmakta zorlandığını dile getirmiştir.

Gazi Yiğitbaşı bu dönemdeki meclis çalışmalarında tedavülde bulunan nikel ve ayarsız paralar hakkında soru önergesi vermiştir. Önergesinde; yürürlükte bulunan nikel ve ayarsız 5, 10, 25, 50 kuruşlukların diğerlerine benzemesi nedeniyle alışverişlerde sorunlar yaşandığının altını çizmiştir. Söz konusu paraların birbirlerine çok benzemesinden dolayı yurttaşların sorunlar yaşadığını, okuma bilmeyenlerin para tedavülünü az yapanların paraları ayırt etmede zorluk yaşadıklarını, konuyla gerekli tedbirlerin alınmasını, paraların şekillerine bir düzen verilmesini, bu hususta ne gibi tedbirler alındığını sormuştur. Dönemin Maliye Bakanı Halil Ayan verdiği cevapta özet olarak sıkıntıların farkında olduklarını İkinci Dünya Savaşı şartlarından dolayı bu tür sorunların ortaya çıktığını maden fiyatlarının daha makul bir düzeyde gelmesini beklediklerini, bronz, bakır, nikel madenlerinin fiyatları düştüğünde para basma konusunu çözüme kavuşturacaklarını ifade etmiştir.

Gazi Yiğitbaşı, boşanma dâvalarında kolaylık gösterilmesi, kız kaçırma olaylarının önlenmesi ve hırsızlık suçlarından dolayı verilen cezaların şiddetlendirilmesi konusunda soru önergesi vermiştir. Yiğitbaşı önergesinde; mahkemelerin boşanma işlerinde kolaylık göstermediklerinden uzun süre karı kocanın ayrı kalmaları nedeniyle zaruretten eşlerin kendilerine kanuna aykırı olarak gayri meşru hayat geçirdiklerinin görüldüğünü, çocuklu ailelerin bu durumdan daha fazla etkilendiklerine dikkat çekmiştir. Yiğitbaşı bu durumun aile bağlarını zayıflattığını, Türk kültürüne aykırı olduğunu,

namus kavramını zayıflattığını ileri sürmüştür. Yiğitbaşı, kız kaçırma, zina, fuhuşa teşvik vb. fiillerine verilen cezaların az olduğundan dolayı milletin her geçen gün uçuruma yuvarlandığını kızların ve kadınların namuslarının korunması için cezaların artırılması gerektiğini dile getirmiştir. Yiğitbaşı aynı zamanda hırsızlık suçlarından dolayı verilen cezaların yetersiz ve caydırıcı olmadığını bu konuda hükümetin ne düşündüğünü sormuştur. Dönemin Adalet Bakanı Halil Özyörük verdiği cevapta özet olarak konuların genel hukuk çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini, birkaç olaya bağlı olarak yapılan çıkarımların sağlıklı sonuçlara götürmeyeceğini dile getirmiştir.

Gazi Yiğitbaşı parlamento çalışmalarında emir erleri konusunda da soru önergesi vererek konuyu meclis gündemine taşımıştır. Kutsal vatan görevini yerine getirmek için askere giden bir kısım erlerin emir eri olarak subay evlerinde istihdam edilmekte olduklarını amaç dışı istihdamlardan dolayı binlerce askerin atıl durumda bulundurulması nedeniyle ordunun büyük bir insan kaynağından yeterince yararlanmadığını belirtmiştir. Yiğitbaşı, genç askerlerin seve seve geldikleri vatani vazifelerini yapma duygusu yerine çocuk avutma, bez yıkama vb. askerlik onuruna yakışmayacak tarzda istihdam edildiklerini bu durumun erlerin onurunu zedelediğini, bu tür hizmetlere alışkın olmadıklarından dolayı amirleri tarafından zaman zaman takdir edilip cezalandırıldıklarını, bu nedenle askerlik hizmetlerinden soğuduklarına işaret etmiştir. Yiğitbaşı, hizmetleri altında 30-40 bin askerin istihdam edildiğini, bu erlerin ihtiyata geldikleri zaman tüfek atmasını bilmediklerini bu durumun acısının Birinci Dünya Savaşı'nda yaşandığını erlerin %15'nin silah atmasını bilmediklerini dile getirmiştir. Yiğitbaşı erlerin orduda bu tür hizmetlerde istihdamlarının önüne geçilmesini bu konularda Milli Savunma Bakanlığı'nın ne tür tedbirler öngördüğünün belirtilmesini istemiştir. Konuyla ilgili olarak dönemin Milli Savunma Bakanı Refik Şevket İnce Bey emireri konusunun II. Mahmut dönemi askeri düzenlemelerine kadar geriye gittiğini, Yiğitbaşı'nın altını çizdiği olumsuzlukların yaşandığının bilindiğini, hizmet erinin görevinin subayların evine gidip gelirken subayların özel işlerini görürken subayın esas görevini kolaylaştırıcı şekilde hizmet ettiklerini inandıklarını, emir erlerinin sayısının zaman içinde gittikçe sınırlandırılması için çaba harcayacaklarını, asıl sorunun hizmetleri hakkındaki kanun ve talimatların uygulanmaması olduğunu belirtmiştir.

Gazi Yiğitbaşı toplumun sorunları ile her zaman yakından ilgilenmiş parlamentoda imkanlar ölçüsünde dile getirmiştir. Yiğitbaşının Parlamento'nun gündemine taşıdığı konulardan birisi de ilk tahsil mecburiyet yaşının 12 olarak kabul edilmesi hakkındaki görüşüdür. Yiğitbaşı Meclis Başkanlığı'na verdiği soru önergesinde; Tedrisat Kanunu'nun ilgili hükümlerine göre erkek ve kız öğrencilerin 16 yaşına kadar okula devam etmelerinin zorunluluğu nedeniyle öğretmenler ile öğrenci velilerinin sorunlar yaşadığını belirtmiştir. Yiğitbaşı, köylü vatandaşların çocuklarının köylerde tarlada çalışmak zorunda kaldıklarını dolayısıyla 16 yaşına kadar okula devam mecburiyetinde tutulmaları nedeniyle velilerinin kanuni takibata uğradıklarını, ilkokulda beş yıl okuyup 12 yaşını bitiren ancak herhangi bir nedenle mezun olamayan çocukların okula devam zorunluluğundan muaf tutulmasını istemiştir. Yiğitbaşı'nın sorusuna dönemin Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, meselenin Türkiye'nin genel bir sorunu olduğunu incelenerek gerekli kararların verileceğinin altını çizmiştir.

Gazi Yiğitbaşı, aynı zamanda dünya meseleleriyle de yakından ilgilenmiş o dönemde Irak'ta toplanan İslam Zirve Konferansı'na katılmıştır. Ticaret, Dilekçe, Gümrük ve Tekel Komisyonları'nda, Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu için kurulan geçici komisyonda görev almıştır.

Gazi Yiğitbaşı 9., 10., 11., dönem Demokrat Parti'den Afyonkarahisar Milletvekilliği yapmıştır. Milletvekilliği döneminde Mason Cemiyeti, emir erliğinin kaldırılması, cumhuriyet rejiminin baskı rejimi olmadığı, halkçılık kavramının kölecilik olmadığı çeşitli vesilelerle dile getirmiştir

Gazi Yiğitbaşı, dini hayatın komünizme karşı canlandırılmasının gerektiğini iddia ederek meclis kürsüsünden komünizm karşı verilecek olan mücadelede halkın maneviyatının yükseltilmesinin oldukça önemli olduğunu dile getirmiştir. Yiğitbaşı, hırsızlık suçlarında verilen cezaların artırılması gibi pek çok alan teklifler vermiş bunların pek çoğu yasalaşmıştır. 27 Mayıs 1960 İhtilali'nde tutuklanarak Yassıada'ya götürülmüştür. Yassıada'da Yüksek Adalet Divanı'nda yargılanmıştır. 12 Nisan 1961 tarihinde kalp rahatsızlığından dolayı Kasımpaşa Deniz Asker Hastanesi'nde hayatını kaybetmiştir. Mezarı İstanbul'da Eyüp Mezarlığı'ndadır.

Gazi Yiğitbaşı, çalışkan, vatansever, dürüst, zeki bir kişiliğinin yanı sıra resim, güzel yazı (hat) ve spor konularında yetenekli olması ile de tanınmıştır. Evli ve yedi çocuk babasıdır.

Ahmet ALTINTAŞ

KAYNAKÇA

ALBAYRAK, Mustafa, **Türk Siyasi Hayatı'nda Demokrat Parti'nin Dört Altın Yılı (1950-1954)**, Mer-Ak Mersin Akademi Yayınları, Mersin 2020.

ALTINTAŞ, Ahmet, **Milli Mücadele'de Afyonkarahisar 1919-1922**, Afyonkarahisar Valiliği, Afyonkarahisar 2011.

EKİCİ, N. Sait, **“Gazi Efendi (Gazi Yiğitbaşı) Bolvadin'in Temel Taşları”** <https://24eylulgazetesinet.wordpress.com/2017/11/27/gazi-efendi-gazi-yigitbasi-bolvadinin-temel-> Erişim Tarihi; 7.04.2023

ÖZTÜRK, Kazım, Türkiye **Büyük Millet Meclisi Albümü, 1920-1973**, Önder Matbaası, Ankara 1973.

ÖZTÜRK, Kazım, **Türk Parlamento Tarihi, 1950-1954**, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı, 1993.

TBMM, Azasının Tercüme-i Hal Örneği Gazi Yiğitbaşı, 1543.

TBMM, Dönem IX, C: 2, B : 6, 15.11.1950 O : 1, s. 106, 107

TBMM, Dönem IX, C: 2, B : 6, 15.11.1950 O : 1, s. 108, 109.

TBMM, Dönem IX, C: 2, B : 6, 15.11.1950 O: 2, s. 114-120.

TBMM, Dönem IX, C: 2, B : 6, 15.11.1950 O: 2, s. 120-121.

https://www5.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt1-4.pdf Erişim Tarihi: 7. 04. 2023

TBMMTD, Dönem: IX, Cilt:2, 16 Kasım 1950, ss. 28-29.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:9, 22.02.1951, s.435.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem IX. C: 6, Toplantı :1, 18/IV/1951, S. Sayısı: 131, s. 2, 3.

Zafer Gazetesi, 17 Kasım 1950.

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/gazi-yigitbasi-1898-1961/?pdf=6201> adresinden erişilmiştir